

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ ПО РЕКАТА

chitanka.info

Отдалеч параходчето се появява като тъмна точка, после наедрява и заприличва на лодка, с тъничка лента дим отгоре, и когато стига на двеста-триста метра, изпъква съвсем — бяло, в блесналия разлив на реката, но все пак смешно, мъничко като играчка. Слънцето е изгряло наскоро. Денят ще бъде чист и горещ, августовски ден. Но сега е още хладно — от сутринта, от водата, от ранното ставане.

Параходчето долепя страна до кея, хвърлят дървения мост и веднага с тропот и врява се заточват носачи с големи сламени самари на гърбовете, натоварени с жезла, сандъци, кошове и машини. Край тях с предпазвания се промъкват пътниците. После тръбата изревава уморено, дръпват моста и параходът, на който весело плющи трицветното българско знаме, заплува отново надолу, срещу слънцето.

Реката се открива напреде — пълноводна, широка, сребърна, но като че неподвижна, с малки гранични знаци по средата, които мърдат, прилични на някакви хванати водни животинчета. Вдясно е висок, с голи и стръмни скатове бряг, отляво водата залива гъсти върбалаци и тръстики и плоската равнина, сред която се мяркат тук-там покриви, изглежда далечна и тайнствена, защото е чужда земя. Резлив влажен ветрец, събуден от движението, вее лицата и току-що качилите се пътници бързат веднага да се настанят в общите кабинни. На палубата се разполагат само неколцина селяни около своите шарени торби и денкчета.

Първокласният бюфет, тесен и задушен, е претъпкан. Две дами без шапки, едната с мрежа на косите, другата с морава воалетка около шията, мързеливо четат вчерашни вестници и току слизат долу в спалните кабинни и пак се качват. Една възрастна съпружеска двойка, чистички, прибрани, охолни, както личи от всичко, пият чай и развързват безброй пакетчета на масата. Един адвокат, разтворил зелена папка, усърдно прелиства преписката и си взема бележки. Някакъв пътник в голф, каскет и лека мушама, седнал до вратата, мрачно гледа наоколо си: за него няма място до масата и трябва да крепи кафето си в ръка.

Оттатък, във второкласния салон, са по-спокойни и по-малко заети със себе си. Тук е обикновената, сива публика: работници, селяни, пребрадени женици, дребни търговци, чиновници. Те седят притиснати един до друг по пейките или приклепнали до стените,

завързали са вече познанства и разговарят. Ония, които пътуват за пръв път, гледат през прозорците с вдървени полуусмихнати лица, дето се чете възторжено любопитство и малко страх. Вън, от двете страни, отрязани в четириъгълната рамка на стъклата, бавно се движат двата бряга, окъпани в изобилен слънчев дъжд и насечени на места от остри черни сенки. Оттук това изглежда като някаква изкуствена панорама, като някои от ония панаирски палатки, в които през големите кръгли стъкла се виждат вълшебни пейзажи.

Насред салона се е изправило едно семейство: слабичък възрастен мъж с жена си и тринадесет-четириннадесетгодишна дъщеря ученичка. Те са се качили преди малко, ще пътуват чак до края, но още не са се усвоили и гледат любопитни, стеснителни и любезни всички. Мъжът, както се разбира от разговорите, които води с тоз-онзи от пътниците, е стар основен учител и разхожда семейството си с обиколни билети. Той е пременен официално — черен костюм с гънка не само на панталона, но дори отзад на сакото, с чупната твърда яка, има подстригани сиви мустаци и сбръчкано, но младежки усмихнато лице. Той е захапал незапалена цигара и десет пъти отказва любезно на хората, които му предлагат огън, като обяснява: решил е вече да не пуши, но все още му е чоголоно, та се зальгва така. Той е начело на групата. След него се движи, разклатена като юрдечка, закръглена женица, много по-млада от него, също сконтена в ново манто и лачени обувки. На края е момиченцето — бледо, миловидно, в синя ученическа униформа. Бащата държи в ръка някаква сгъната малка карта и от време на време слага на носа си, като го крепи с ръка, никелово пенсне, обяснява им нещо и сочи с пенснето ту вляво, ту вдясно. Майката и момичето го гледат възторжено в очите и едва после се обръщат към бреговете. Радостна кротост и малко гордост излъчват трите лица. Те не се застояват на едно място, обикалят навсякъде, стъпвайки внимателно, разглеждат всичко и се извиняват бързо, ако бутнат неволно някого.

Между това слънцето се е издигнало вече, денят е чудесен, безоблачен и топъл. Всички излизат вън, под разпънатата тента на горната палуба. Там вече са се разположили едни — закусват и пият бира, други — насядали по пейките гледат насреща. Долу, във вътрешността на параходчето, заглушено тупа машината, край бордовете тихо се плакне водата. Една светла въздушна ширина се

открива оттук — и реката, спокойна и уверена, сякаш води далеч, в някоя непозната прекрасна страна. Сегиз-тогиз върху стръмния тесен бряг се мерне варосана къщурка с висока върлина отпреде, на която се вее български байрак: граничен пост. Тогава всички очи се насочват нататък. Около къщурката се разтичват пет-шестима войници, съвсем мънички от далечината, нареждат се бързо в една редица, с лице към реката. Белите навои и цевите на пушките блестят на слънцето. Вижда се как вземат за почест и параходчето тържествено и гордо надува сирената, отговаря на честта и поздравява надълго знамето и момчетата, които пазят българската земя. Тръпка пропълзява по смълчаните, струпани до борда хора. Това е просто, внушително и неизразимо вълнуващо. Калпаците се свалят, шапки се размахват, развяват се кърпички и овлажнелите очи дълго още се взират нататък, дето вече нов отвесен скат е скрил и поста, и войниците, и двете големи рунтави кучета, които лаят на брега. До края, чак до вечерта, това се повтаря през час-два, винаги със същото трепетно, почти мистично чувство.

На малкия завой на хоризонта реката се е разляла като грамадно езеро и там се появяват някакви черни точки и дим. Едва след половин час приближава и отминава нагоре, разпенил реката, силен влекач с чужди букви на носа, помъкнал пет тежки шлепа, навързани като патици един след друг. Върху всеки от шлеповете — малка шарена къщица, въже с прострени дрехи, саксии мушкато и куче на прага. Те отминават, облени от слънцето, радостни от своята постоянна и волна подвижност, и един почернял човек от последната палуба, в къси гащички и синьо трико, маха с ръка към параходчето.

После отново остава само голямата река, небето, слънцето и двата бряга, които бавно се движат назад. Чувство на лекота, на радостна свобода, на просторност пронизва въздуха, нещата и хората, влечение към скитничество и смътна тъга, че все пак, както всичко в света, и този чудесен ден ще има своя край. Така е винаги при пътуване по вода.

— Бонбони и шоколад! Два лева късмет!

Един петнадесетинагодишен хлапак с кошница в ръка вика звънливо от долната палуба и скоро затропва нагоре по стълбичката. Няколко глави се обръщат:

— Ей го и Митю!...

Митю пристига ухилен в своите твърди гумени калеври, обути на бос крак. Той е без шапка, в стари къси панталонки и избелял пуловер. Главата му е голяма, ниско остригана, със стърчащи уши и живи очи, които постоянно смигат някому. Той минава между хората, бърбе, закача се е всички, прави се малко на глупав и успява така да пласира тук-таме някое фишечче бонбони или питка шоколад.

Параходчето приближава Козлодуй и след малко спира. Погледите се устремяват към брега, облечен в камък, върху който се издига скромен паметник. Тук, на тоя пустинен бряг, са слезли преди шестдесет и шест години двеста български юнаци със своя войвода-поет... „Сега вече, като излязоха всички, последва една живописна и в същото време възвишена сцена — разказва в спомените си капитанът на *Радецки*. — Тогава се раздаде един глас и всичките паднаха на колене и останаха в това положение... Много от тях целуваха земята, която беше тяхно свято отечество и която твърде скоро щеше да ги приеме в себе си...“

Семейството на учителя се е прилепило до оградата и мълчи, впило очи в кръста. По дървената скеля се качва войник-граничар, отива до Оряхово. Широк път води от пристанището право на юг. Там чака каруца и в нея се настаняват адвокатът и господинът с голф, които са слезли тук. Каруцарят шибва конете и колата изчезва в облаци прах.

Реката отново понася параходчето, като че го плъзга по лъскавата си неподвижна повърхност. Горещината се засилва, приближава обяд. Някъде по румънския бряг пици локомотив, над зеленината бягат парцали пушек. Де отива тоя невидим влак, там зад върбите, до които се полюлява празна лодка с едно гребло?...

На палубата настава оживление. Развързват се торбички, разгъват се пакети, почва обяд. Един богат турчин с момченце, седнали на отделна маса, поръчва гозба, лимонада, реже пъпеш. Трима селяни-работници вземат една порция, изваждат от торбите пити черен хляб, топят тримата в чинията и се хранят дълго, мълчаливи и сериозни. Митю минава между масите и хвърля тук-там своя звънлив вик на козле.

До оградата на борда стои млад моряк-войник, гледа равнодушно наоколо си и от време на време цръква плюнка през зъби. Той спира със знак малкия търговец и взема две лимонови фишечета. Митю слага кошницата на пода и оглежда момъка от глава до пети. Той е тънък,

строен в своята синя униформа и моряшка шапчица, но лицето е тъмножълто и безизразно. Чертите му са остри, с тънки устни, между които блестят изумително бели зъби. Полуотворените очи гледат с потайна, недобра усмивка.

Митю безпричинно махва с ръка, премества кошницата и смигва. Исква да почне разговор:

— Ей! Ти не си ли от нашия град бе?

Морякът го поглежда нехайно, развива фишечето и не отговаря. Малкият не се отчайва:

— Виждал съм те аз тебе в казармата. Нашата къща е насреща...

Онзи отново бавно извърща глава, гледа го и мълчи. После изведнъж, с тих, но ясен глас казва:

— Ти познаваш ли Марчето?

Митю рита във въздуха от възторг:

— Я! Как да не я познавам! Марчето!... Че то цялата казарма я познава бе!...

Тънките ноздри на момъка трепват. Той отправя мътен поглед в очите на малкия.

Митю събира трите пръста на ръката си, вдига ги до устата и думата:

— Ама момиче — м-м-м! Право ти казвам, ей! Хубава личност!

Зъбите на моряка блясват, очите му се обръщат към брега.

Митю стои насреща и чака.

— Чувай!... Я почерпи един късмет бе! Цялата сума — два лева!

Другият плюе зад оградата, усмихва се наполовина и процежда:

— Цяла кошница имаш — вземи си...

— Ти да не мислиш, че като ги продавам — са мои?... Е-хей!...

Всичката стока е на бюфетчика... Той е чорбаджията!...

Махва отново с ръка:

— Лоши хора, брей!... Ей сега, преди малко, един издърпа най-големия номер — ей такава на пита шоколад!...

Почесва босия си крак и добавя:

— Няма да почерпиш, а?...

Грабва внезапно кошницата и затопурква надолу по стълбата.

Сега сред реката никнат тук-там и отминават малки островчета, потънали в тръстика и замрели под слънцето. Срещат се нови вериги шлепове. Едно загубено облаче стои на небето и отражението му плува

заедно с параходчето. Нови пътници са се качили, замирихва на риба и дини.

— Та ти казвам — продължава започнат разговор тантурест мъж в полуселскю облекло, обръщайки се към една женица с куфарче и плетен черен шал, — минаха се няколко дни и пак стана една пантомима. Той остави жена си, живя подир с по-малката си балдъза, заряза и нея... Сега пък — трета. Елемент!...

— Не знам, Стойо — въздъхна жената, — мъка, мъка, такава една мъчнотия ме е обзела, не се търпи веке!...

От една дървена скеля качват на носилка някого. Двама селяни мъже — единият дребен, посивял човек, другият млад, опърлен от слънцето, як — внасят носилката във второкласния салон и присядат до нея. Наобикалят ги веднага, питат, клатят съчувствено глави. В носилката лежи едра селска мома. Едно кръгло, румено лице с живи, срамежливо-усмихнати очи оглежда непознатите хора наоколо. Мъжете, баща и брат, разказват със сух, равен глас историята. Преди два-три месеца момичето се качило да бере череши. Пада от дървото и си счупва гръбнака. Оттогава се парализирало от кръста надолу, докато горната част на тялото останала съвсем здрава. Носили я по доктори, в болници, не помогнало нищо. Сега отиват в София, през Свищов. Една стара селянка ги увещава да идат при някой си дядо Димо, в съседно на нейното село. Друг, болничав мъж, кожухар, им препоръчва бани... Учителят държи пенснето на носа си, гледа момичето, после авторитетно казва на бащата името на известен столичен хирург: „Той ще й направи операция — и момичето ще се дигне на десетия ден!“

После, когато любопитството на всички е задоволено, един по един хората излизат пак на палубата. Долу остава само болната с бащата и брата, бабичката и кожухарят, който пак им разправя за баните.

Горе, на една от освободените маси, обядва Митю. Той си е донесъл пълна чиния с ядене и половин хляб и се храни здравата. Приведен над гозбата, по лицето му е изписано съсредоточеност и доволство. Ушите му мърдат при всяко пъхане на лъжицата в устата.

До масата незабелязано се изправя войникът моряк, гледа го дълго с полуотворени очи, после обръща глава настрана и стои мълчалив, със стиснати устни. В сянката на тентата лицето му

изглежда още по-тъмно и заключено. Митю дига глава от яденето, ухилва се и казва:

— Хубава форма, брей!... И най-къпавия човек го дига!

Глътва една лъжица и продължава:

— Ти що не ядеш повече бе? Какъвто си хубавец, малко да се изпълниш — чудо ще станеш!...

Другият мълчи. Най-после се обръща цял към момчето, зъбите му отново лъсват и с далечен, съскащ глас казва:

— Кога видя Марчето?

Митю е свършил вече обяда си, изпъшква блажено и прибира трошите в чинията.

— Ха! Марчето ли?... Че има два дена май? Беше с вашия, младшията, нали го знаеш, Пеню, де! Пък преди туй пак ги видях, отиваха на кино.

Войникът стисва устни, очите му потъмняват съвсем.

Напреде откъм реката се обажда могъща сирена. Един бял като грамадна водна птица параход прощумява нагоре срещу течението. Жени в светли дрехи махат от палубите. Параходчето отвърща на поздрава и всеки отминава по своя път.

Митю кимва с глава:

— Експресния!...

Но войникът не отговаря, не поглежда нататък. Той върти в ръка малка туристическа камичка и смътно усмихнат, опитва на длан острието ѝ.

Митю вижда камичката, посяга и казва:

— Я да видя! — обръща я, гледа калъфчето и я подава на момъка: — Чиста работа!... Заколва човека като нищо!... За колко я купи?...

Сетне изведнъж някаква мисъл му хрумва, той се изправя с празната чиния в ръка, гледа войника и добавя:

— Ей! Ти хем да не направиш нещо?... — върти глава заканително и съвсем неочаквано се ухилва.

Момъкът е прибрал вече камата, изважда лимоново бонбонче и го схрусква, без да отговаря. Митю го бутва с лакът и казва, преди да си тръгне:

— То, аслъ, дето викат, мъмарците в тихата вода се въдят, ей! — и слиза към кухнята.

От едно малко пристанище се качва млада двойка: провинциален поручик с жена си. Намират веднага познати, разприказват се. Довечера в Никопол имало вечеринка. Отиват дотам и утре се връщат.

Слънцето се спуска ниско над хоризонта. От бреговете се проточват сенки. Става още по-просторно и златисто, както са небесата по иконите. Една след друга, в права верига, десетина диви патици бавно прелетяват от единия бряг до другия, съвсем ниско, като че се опират на водата.

Параходчето засилва хода си и цялото пъстро население в него се е смълчало, упоено от неизразимия покой на тия вечерни часове. Реката, матовотъмна, се превръща в някакво космично същество, със свой потаен живот, своя цел и свой път, свършено чужди на дребните създания, които се носят по нейния широк ленив гръб.

Носилката с момичето е извадена вън и двамата мъже със сурови, угрижени лица чакат до изхода. В Свищов те слизат. Една весела компания младежи и момичета се качват шумно, съединяват три маси на палубата и поръчват питиета.

Слънцето е залязло вече. Голям светловиолетов облак закрива блясъка на запад и само една златна ивица отдолу грее и се отразява в мътното огледало на водата. Небето посивява. В тъмнината отчетливо долитат шум от гребла, проточени викове откъм шлеповете в края на пристанището, една камбана, която звъни за вечерня в града.

Постепенно здрачът се сгъстява. На мачтата пламва лампичка и друга — на носа. Сирената дълго изсвирва, параходчето зашумява по стъмената река. В дрезгавината бреговете стават по-далечни и неясни. Тук-там заблещукват огньовце.

Младата компания на палубата избухва във викове и смях. Митю се върти наоколо с кошницата ухилен: продажбата върви много добре. Облегнат на оградата, морякът гледа с присвити очи някъде в пространството и плюе през зъби във водата. Като малка вселена, понесло стотина съществувания с техните съвсем чужди една на друга, различни и самотни съдби, параходчето постепенно потъва в тъмната далечина на реката.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.